A Word for Word Meaning of vāk sūktam, ṛgveda [वाक् सूक्तम् , ऋग्वेद (१०-१२५)]

रामकृष्ण जनस्वामि, rāmakṛṣṇa janasvāmi

December 16, 2009

ऋषिका--वागाम्भृणी देवता--वागाम्भृणी (आत्मस्तुति) छन्दः--त्रिष्टुप्, २ जगती

ṛṣikā--vāgāmbhṛṇī devatā--vāgāmbhṛṇī (ātmastuti) chandaḥ--triṣṭup, 2 jagatī

Introduction: The Devi Suktam or the Vaak Sutam (Vāk sūktam) occurs in the 10th mandala of Rg Veda Samhita as sūktam(सूक्तम्) number 125. The seer of the mantra is vāk (वाक्), the daughter of rishi ambhṛṇā (अम्भृणा), resulting in the complete name vāgāmbhṛṇī (वागाम्भृणी). The devata is also vāgāmbhṛṇī, meaning that the *seer* completely identifies with the *seen* in this sūktam. The rishika contemplates on the Self (can also be interpreted as (a) the primordial speech-parāvāk, परावाक् = अहम् per the later philosophies of Kashmir Shaivism or (b) the first letter अ in the primordial śabda ॐ) and on its creative powers and joyfully proclaims these verses in praise of the Self (आत्मस्तुति). In what follows, the original sanskrit text is taken from [9]. As for the chandas, except for the second verse that has 12 syllables per pāda (jagatī chandaḥ, जगती छन्दः), all of the other verses have 11 syllables per pāda (triṣṭup chandaḥ, त्रिष्टुप् छन्दः). Various interpretations of the vāk sūktam have been given in the literature partly due to the fact that the verbs or nouns present could have multiple meanings. In this exposition, we tried to adhere to strict grammatical rules to somewhat narrow the choice of meanings. As with our previous works, we have given the original devanaagari text as well as the transliterated text to reach a wider audience.

Mantra 1:

अहं रुद्रेभिर्वसुभिश्चराम्यहमादित्यैरुत विश्वदेवैः। अहं मित्रावरुणोभा बिभर्म्यहमिन्द्राग्नी अहमश्विनोभा॥ १

aham rudrebhirvasubhiścarāmyahamādityairuta viśvadevaiḥ | aham mitrāvaruṇobhā bibharmyahamindrāgnī ahamaśvinobhā | | 1

सन्धि विग्रह (sandhi vigraha) :

अहम् रुद्रेभिः वसुभिः चरामि अहम् आदित्यैः उत विश्वदेवैः। अहम् मित्रावरुणा उभा बिभर्मि अहम् इन्द्राग्नी अहम् अश्विना उभा॥

aham rudrebhiḥ vasubhiḥ carāmi aham ādityaiḥ uta viśvadevaiḥ | aham mitrāvaruṇā ubhā bibharmi aham indrāgnī aham aśvinā ubhā | |

Word Meanings:

अहम् = I (nom. sg. of personal pronoun अस्मत्)

रुद्रेभिः = with Rudras (instr. pl. of रुद्रः, m., see 329.d of [11])

वसुभिः = with Vasus (instr. pl. of वसु , m.)

चरामि = I move (or spread) (1p, sg. pri. of root चर्, 1P)

आदित्यैः = with Adityas (instr. pl. of आदित्यः, m.)

उत = also (ind.)

विश्वदेवैः = with Vishvadevas; can also mean with all gods (instr. pl. of विश्वदेवः, m. =

विश्वस्य + देवः, TP. cpd. = Gods of universe)

मित्रावरुणा = Mitra and Varuna (acc. dl. of मित्रावरुणौ = मित्र + वरुण, DV cpd.)

उभा = both (acc. dl. of उभौ)

बिभर्मि = I hold/carry (1p. sg. pri. of root भृ, 3P)

इन्द्राग्नी = Indra and Agni (acc. dl. of इन्द्राग्नि = इन्द्र + अग्नि, DV cpd.)

अश्विना = The two Ashvins (acc. dl. of आश्विन्)

Translation: I move along with Rudras, the Vasus, the Adityas, also with the Vishvadevas. I hold both Mitra and Varuna, both Indra and Agni, and both the Asvin brothers.

Mantra 2:

अहं सोममाहनसं बिभर्म्यहं त्वष्टारमुत पूषणं भगम्। अहं दधामि द्रविणं हविष्मते सुप्राव्ये३ यजमानाय सुन्वते॥ २

aham somamāhanasam bibharmyaham tvaṣṭāramuta pūṣaṇam bhagam। aham dadhāmi draviṇam haviṣmate suprāvye3 yajamānāya sunvate।। 2

सन्धि विग्रह (sandhi vigraha) :

अहम् सोमम् आहनसम् बिभर्मि अहम् त्वष्टारम् उत पूषणम् भगम्। अहम् दधामि द्रविणम् हविष्मते सुप्राव्ये यजमानाय सुन्वते॥

aham somam āhanasam bibharmi aham tvaṣṭāram uta pūṣaṇam bhagam। aham dadhāmi draviṇam haviṣmate suprāvye yajamānāya sunvate।।

Word Meanings:

अहम् = I (nom. sg. of personal pronoun अस्मत्)

सोमम् = Soma plant (acc. sg. of सोमः, m.)

आहनसम् = pressed out (acc. sg. of आहनस्, m.)

बिभर्मि = I hold/bear (1p. sg. pri. of root भृ, 3P)

त्वष्टारम् = Tvashtri, the first architect (acc. sg. of त्वष्टृ, m.)

उत = also (ind.)

पूषणम् = Sun/surveyor (acc. sg. of पूषण् , m.)

भगम् = Bhaga, gracious Lord (acc. sg. of भगः, m.)

दधामि = I place (1p. sg. pri. of root धा , 3P)

द्रविणम् = wealth (acc. sg. of द्रविणम् , n.)

हविष्मते = to the possessor of oblation (dat. sg. of हविष्मत् , m.)

सुप्राव्ये = to the mindful (dat. sg. of adj. सुप्राव्यि)

यजमानाय = to the institutor (dat. sg. of यजमानः , m.)

सुन्वते = to the offeror of Soma sacrifice (dat. sg. of सुन्वत् , m.)

Translation: I bear the pressed out Soma, also Tvashtri, Pushan and Bhaga. I grant wealth to the possessor of oblation, to the mindful institutor of sacrifice and to the performer of Soma scacrifice.

Mantra 3:

अहं राष्ट्री सङ्गमनी वसूनां चिकितुषी प्रथमा यज्ञियानाम्। तां मा देवा व्यदधुः पुरुत्रा भूरिस्थात्रां भूर्यावेशयन्तीम्॥

३

aham rāṣṭrī saṅgamanī vasūnām cikituṣī prathamā yajñiyānām | tām mā devā vyadadhuḥ purutrā bhūristhātrām bhūryāveśayantīm | | 3

सन्धि विग्रह (sandhi vigraha) :

अहम् राष्ट्री सम्-गमनी वसूनाम् चिकितुषी प्रथमा यज्ञियानाम्। ताम् मा देवाः वि-अदधुः पुरुत्रा भूरिस्थात्राम् भुरि-आवेशयन्तीम्॥

aham rāṣṭrī sam-gamanī vasūnām cikituṣī prathamā yajñiyānām | tām mā

devāḥ vi-adadhuḥ purutrā bhūristhātrām bhuri-āveśayantīm। ।

Word Meanings:

अहम् = I (nom. sg. of personal pronoun अस्मत्)

राष्ट्री = Queen (nom. sg. of राष्ट्री, f.)

सङ्गमनी = gatherer (nom. sg. of सङ्गमनी, f.)

वस्सूनाम् = of Vasus (gen. pl. of वसु, m.)

चिकितुषी = knower of Brahman (nom. sg. of चिकितुषी, f.)

प्रथमा = first (nom. sg. of adj. प्रथमा)

यज्ञियानाम् = of worthy of worship (gen. pl. f. of adj. यज्ञिय)

ताम् = that (acc. sg. f. of pronoun तद्)

मा = me (acc. sg. of अस्मत्)

देवाः = gods (nom. pl. of देवः, m.)

व्यदधुः = they spread (3p. pl. imperf. of root वि + धा, 3P)

पुरुत्रा = in many ways/places/directions (ind.)

भूरिस्थात्राम् = having many stations (acc. sg. of भूरि + स्थात्राम्)

भूर्यावेशयन्तीम् = causing it to enter many (भूरि + आवेशयन्तीम्, आवेशय = causative of root आ + विश्, 6U, present participle = आवेशयन्तीम्)

Translation: I am the Queen, the gatherer of vasus (treasures), knower of Brahman, the first (chief) of the object of yagna (worship). The gods have dispersed me in many places, having many abodes, causing me to pervade (or overpower) many.

Mantra 4:

मया सो अन्नमत्ति यो विपश्यति यः प्राणिति य ईं शृणोत्युक्तम्। अमन्तवो मां त उप क्षियन्ति श्रुधि श्रुत श्रद्धिवं ते वदामि॥ ४

mayā so annamatti yo vipaśyati yaḥ prāṇiti ya īṁ śṛṇotyuktam। amantavo māṁ ta upa kṣiyanti śrudhi śruta śraddhivaṁ te vadāmi। । 4

सन्धि विग्रह (sandhi vigraha) :

मया सः अन्नम् अत्ति यः वि-पश्यति यः प्राणिति यः ईम् श्रुणोति उक्तम्। अ-मन्तवः माम् ते उप-क्षियन्ति श्रुधि श्रुत श्रद्धिवम् ते वदामि॥

mayā saḥ annam atti yaḥ vi-paśyati yaḥ prāṇiti yaḥ īm śruṇoti uktam। a-mantavaḥ mām te upa-kṣiyanti śrudhi śruta śraddhivam te vadāmi।।

Word Meanings:

मया = by me (instr. sg. of अस्मत्)

सः = that (nom. sg. m. of pronoun तद्)

अन्नम् = food (acc. sg. of अन्नम् , n.)

अत्ति = he eats (3p. sg. pri. of root अद् , 2P)

यः = who (nom. sg. m. of pronoun यद्)

विपश्यति = he observes/perceives (3p. sg. pri. of root वि + दृश् , 1P)

प्राणिति = he breathes (3p. sg. pri. of root प्राण्)

ईम् = alone, particle of affirmation (ind.)

श्रृणोति = he hears (3p. sg. pri. of root श्रु, 5P)

उक्तम् = speech (acc. sg. of ppp. उक्तः of root वच् , 2U)

अमन्तवः = The non-perceivers (nom. pl. of अमन्तुः, m. = अ + मन्तुः)

माम् = me (acc. sg. of अस्मत्)

ते = they (nom. pl. of तद् , m.)

उपक्षियन्ति = they dwell near (3p. pl. pri. of root उप + क्षि , 6P = to dwell near)

श्रुधि = hear! (2p. sg. imper. of root श्रु , 5P)

श्रुत = capable of hearing (voc. sg. of ppp. श्रुत = श्रुतशालिन्)

श्रद्धिवम् = credible (acc. sg. of श्रद्धिवः , m.)

ते = to you (dat. sg. of युष्मत्)

वदामि = I speak (1p. sg. pri. of root वद्)

Translation: He who eats food, he who sees, who breathes, who hears the spoken word does so through me alone. Even the non-perceivers of you dwell near me. Hear me! he who is capable of hearing me! I speak to you the credible.

Mantra 5:

अह॒मे॒व स्व॒यमि॒दं व॑दामि॒ जुष्टं॑ दे॒वेभि॑रु॒त मानु॑षेभिः। यं का॒मये॒ तंत॑मु॒ग्रं कृ॑णोमि॒ तं ब्र॒ह्माणं॒ तमृषिं॒ तं सु॑मे॒धाम्॥ ५
ahameva svayamidaṁ vadāmi juṣṭaṁ devebhiruta mānuṣebhiḥ। yaṁ kāmaye taṁtamugraṁ kṛṇomi taṁ brahmāṇaṁ tamṛṣiṁ taṁ sumedhām।। 5

सन्धि विग्रह (sandhi vigraha) :

अहम् एव स्वयम् इदम् वदामि जुष्टम् देवेभिः उत मानुषेभिः। यम् कामये तम् तम् उग्रम् कृणोमि तम् ब्रह्माणम् तम् ऋषिम् तम् सुमेधाम्॥

aham eva svayam idam vadāmi juṣṭam devebhiḥ uta mānuṣebhiḥ। yam kāmaye tam tam ugram kṛṇomi tam brahmāṇam tam ṛṣim tam sumedhām।।

Word Meanings:

अहम् = I (nom. sg. of personal pronoun अस्मत्)

एव = only (ind.)

स्वयम् = by self (ind.)

इदम् = this (acc. sg. of इदम् , n.)

वदामि = I speak (1p. sg. pri. of root वद्)

जुष्टम् = liked (acc. sg. m. of ppp. जुष्टः of root जुष् , 6P)

देवेभिः = by gods (instr. pl. of देवः, m., see 329.d of [11])

मानुषेभिः = by men (instr. pl. of मानुषः , m., see 329.d of [11])

यम् = which (acc. sg. of यद् , m.)

कामये = I wish (1p. sg. pri. of causative कामय of root कम् , 1A)

तम् = that (acc. sg. of तद् , m.)

उग्रम् = powerful, mighty (acc. sg. of उग्रः , m.)

कृणोमि = I make (1p. sg. pri. of कृ , 5P)

ब्रह्माणम् = one versed in sacred knowledge (acc. sg. of ब्रह्मण् , m.)

ऋषिम् = sage (acc. sg. of ऋषिः , m.)

सुमेधाम् = wise (acc. sg. of सु-मेधस् , m.)

Translation: I speak this myself, which is liked by boths gods and men alike, whomever I wish, I make him powerful, well versed in knowledge, a sage and a wise one.

Mantra 6:

अहं रुद्राय धनुरा तनोमि ब्रह्मद्विषे शरवे हन्तवा उ। अहं जनाय समदं कृणोम्यहं द्यावापृथिवी आ विवेश॥ ६

ahaṁ rudrāya dhanurā tanomi brahmadviṣe śarave hantavā u। ahaṁ janāya samadaṁ kṛuṇomyahaṁ dyāvāpṛthivī ā viveśa।। 6

सन्धि विग्रह (sandhi vigraha) :

अहम् रुद्राय धनुः आ तनोमि ब्रह्म-द्विषे शरवे हन्तवै उ। अहम् जनाय समदम् कृणोमि अहम् द्यावा पृथिवि आ विवेश॥

aham rudrāya dhanuḥ ā tanomi brahma-dviṣe śarave hantavai u। aham janāya samadam kṛṇomi aham dyāvā pṛthivi ā viveśa।।

Word Meanings:

अहम् = I (nom. sg. of personal pronoun अस्मत्)

रुद्राय = for Rudra (dat. sg. of रुद्रः , m.)

धनुः = bow (nom. sg. of धनुः , m.)

आतनोमि = to stretch (1p. sg. pri. of root आ + तन् , 8P)

ब्रह्मद्विषे = hater of brahman (dat. sg. of brahmadvish ब्राह्मनः + द्वेष्टि , TP cpd., द्वेष्टि = ppp. of root द्विष् , 2P)

शरवे = for arrow (dat. sg. of शरुः , m.)

हन्तवै = for the prupose of killing (dat inf. of हन् , 2P)

उ = particle of emphasis (ind.)

जनाय = for people (dat. sg. of जनः , m.)

समदम् = battle, (acc. sg. of समद् , f.)

कृणोमि = I make (1p. sg. pri. of कृ , 5P)

द्यवा = heaven (nom. sg. of द्यवा , f.)

पृथिवी = earth (nom. sg. of पृथिवी , f.)

आविवेश = I have pervaded (1p. sg. perf. of root आ + विश् , 6P)

Translation: The bow I stretch for the arrow for Rudra is for the purpose of killing the hater of Brahman. I do battle for people. I have pervaded heaven and earth.

Mantra 7:

अहं सुवे पितरमस्य मूर्धन् मम योनिरप्स्व१न्तः समुद्रे। ततो वि तिष्ठे भुवनानु विश्वोतामूं द्यां वर्ष्मणोप स्पृशामि॥ ७
ahaṁ suve pitaramasya mūrdhan mama yonirapsva1ntaḥ samudre। tato vi tiṣṭhe bhuvanānu viśvotāmūṁ dyāṁ varṣmaṇopa spṛśāmi।। 7

सन्धि विग्रह (sandhi vigraha) :

अहम् सुवे पितरम् अस्य मूर्धन् मम योनिः अप्सु अन्तः समुद्रे। ततः वि-तिष्ठे भुवना अनु विश्वा उत अमूम् द्याम् वर्ष्मणा उप स्पृशामि॥

aham suve pitaram asya mūrdhan mam yoniḥ apsu antaḥ samudre। tataḥ vi-tiṣṭhe bhuvanā anu viśvā uta amūm dyām varṣmaṇā upa spṛśāmi।।

Word Meanings:

अहम् = I (nom. sg. of personal pronoun अस्मत्)

सुवे = I generate (1p. sg. pri. of root सु, 2A)

पितरम् = father (acc. sg. of पितृ, m.)

अस्य = of this (gen. sg. of इदम्)

मूर्धन् = in summit (loc. sg. of मूर्धन्, m. see 425.c of [11])

मम = of my (gen. sg. of अस्मद्)

योनिः = source (nom. sg. of योनि, m.)

अप्सु = in waters (loc. pl. of अप् f.)

अन्तः = inner (nom. sg. of अन्तः, m.)

समुद्रे = in ocean (loc. sg. of समुद्र, n.)

ततः = From that place, Thence (ind.)

वितिष्ठे = I spread (1p. sg. pri. of root वि + स्था, 1A)

भुवना = living creatures (acc. pl. of भुवन्, n. see 309.b of [11])

अनु = alongside (ind.)

विश्वा = all pervading (nom. sg. of विश्वा, f.)

उत = also (ind.)

अमूम् = that (acc. sg. of अदस्, f.)

द्याम् = sky (acc. sg. of दिव्, f.)

वर्ष्मणा = with vertex (instr. sg. of वर्ष्मन्, m.)

उप = together with (ind.)

स्पृशामि = I touch (1p, sg. pri. of root स्पृश् , 6P)

Translation: I generate the father on the summit of this (sky). My source is in the waters, in the inner ocean. Thence, I spead among all living creatures, alongside the all-pervading, and with the vertex I touch that sky.

Mantra 8:

अहमेव वातइव प्र वाम्यारभमाणा भुवनानि विश्वा। परो दिवा पर एना पृथिव्यैतावती महिना सं बभूव॥ ८

ahameva vātaiva pra vāmyārabhamāṇā bhuvanāni viśvā। paro divā para enā pṛthivyaitāvatī mahinā saṁ babhūva।। 8

सन्धि विग्रह (sandhi vigraha) :

अहम् एव वातः इव प्र-वामि आरभमाणा भुवनानि विश्वा। परः दिवा परः एना पृथिव्या एतावती महिना सम् बभूव॥

aham eva vātaḥ iva pra-vāmi ārabhamāṇā bhuvanāni viśvā। paraḥ divā paraḥ enā pṛthivyā etāvatī mahinā sam babhūva।।

Word Meanings:

अहम् = I (nom. sg. of personal pronoun अस्मत्)

एव = only (ind.)

वातः = wind (nom. sg. of वातः , m.)

इव = like (ind.)

प्रवामि = I breathe forth (1p. sg. pri. of root प्र + वा , 2P)

आरभमाणा = forming, composing (nom. sg. f. of pap. of root आ + रभ् , 1A)

भुवनानि = living creatures (acc. pl. of भुवनम् , n.)

विश्वा = whole, every (nom. sg. of विश्वा , f.)

परः = beyond (nom. sg. used with following instr.)

दिवा = by heaven (or that) (instr. sg. of दिव् , f.)

एना = by this (instr. sg. of इदम् , see 502.b of [11])

पृथिव्या = by earth (instr. sg. of पृथिवी , f.)

एतावती = so great (nom. sg. of एतावत् , f.)

महिना = possessing greatness (nom. sg. of महिना , f.)

सम् = very (ind.)

बभूव = I have become (1p. sg. perf. of root भू , 1P)

Translation: I only breathe forth, like the wind, while holding together all living creatures. So great (vast) I have become possessing greatness that I am beyond heaven and this earth.

Glossary

A, Aatmanepada root verb
abl., ablative
absol., absolutive
acc., accusative
adj., adjective
adv., adverb
aor., aorist
BV cpd.,bahuvriihi compound
caus., causative
DV cpd., Dvandva compound
Dvg cpd., Dvigu compound
dat., dative
des., desiderative
dl., dual
esp., especially
f., feminine
abl., ablative
fut., future tense
gen., genetive
gdv., gerundive or potential past participle
imp., imperative mood
imperf., imperfect tense
ind., indeclinable
indic., indicative
ifc., in fine compositi
inf., infinitive
instr., instrumental
interrog., interrogative
irreg., irregular
KD cpd., Karmadharaya compound
lit., literally
loc., locative
m., masculine
n., neuter

nom., nominative
P., Parasmaipada root verb
perf. (past) tense
per. fut. (periphrastic future)
pap., past active participle

ppp., past passive participle
pl., plural
pot., potential mood
pri., present indicative
sg., singular
subj., subjunctive mood
TP cpd., Tatpurusha compound
U., Ubhayapada root verb
UPP cpd., Upapada compound
voc., vocative
Numerals after root indicates the class they belong to

REFERENCES

[1] R. Antoine, *A Sanskrit Manual for High Schools*, Pts. I and II, Calcutta, India: Xavier Publications, 1992.

[2] Sri Aurobindo, *Agnimantramālā* (अग्निमन्त्रमाला), Pt. 1, Pondicherry, India: Sri Aurobindo Society, 1973.

[3] R. P. Goldman and S. J. Sutherland, *Devavaanipraveshika: An Introduction to Sanskrit Language*, Berkeley: Univ. California Press, 1987.

[4] R. T. H. Griffith, *The Hymns of The Rg Veda*, Kotagiri, India, 1896.

[5] T. B. Lakshman Rao, *Private Communication.*

[6] K. Mishra, *Kashmir Shaivism: The Central Philosophy of Tantrism*, Delhi, India: Sri Satguru Publications, 1999.

[7] S. Mishra, *Chandovallarī* (छन्दोवल्लरी) : *A Handbook of Sanskrit Prosody*, Pondicherry, India: Sri Aurobindo Society, 1999.

[8] Sir Monier Monier-Williams, *A Sanskrit-English Dictionary*, Delhi, India: Motilal Banarsidass Publishers, 1899.

[9] D. Satvalekar, *Rg Veda Samhita*, Ahmedabad, India: Swaadyaya Mandalam, 1997.

[10] P. S. Vidyalankar, *The Holy Vedas*, Delhi, India: Clarion Books, 1996.

[11] W. D. Whitney, *Sanskrit Grammar*, Delhi, India: Motilal Banarsidass Publishers, 1924.

[12] H. H. Wilson and bhāsya of sāyaṇācārya (भास्य of सायणाचार्य), *Rg Veda Samhita*, Varanasi: Indica Books, 2002.